

Skyld og uskyld i mellemtiden

Klaus Rifbjergs *Den kroniske uskyld*

Skyld og uskyld i mellemtiden

Klaus Rifbjergs *Den kroniske uskyld*

*Redigeret af
Jørgen Dines Johansen
Johs. Nørregaard Frandsen*

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2012
University of Southern Denmark Studies in Scandinavian Languages
and Literatures vol. 109
Trykt af Specialtrykkeriet Viborg A/S
Omslag og sats: Donald Jensen, Unisats ApS
Omslag, forside: Scanpix. Foto: Børge Larsen 1955.
Omslag, bagside: Thomas Windings omslagstegning til førsteudgaven
af *Den kroniske uskyld*. Gengives med venlig tilladelse af Victoria Winding.

ISBN: 978 87 7674 609 4

Bogen er udgivet med støtte fra
DKB Fonden/Puljen Kulturstudier

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller
anden mangfoldiggørelse af denne bog
er kun tilladt med forlagets tilladelse eller
ifølge overenskomst med Copy-Dan

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M

Tlf. 6615 7999
Fax. 6615 8126
www.universitypress.dk

Indhold

Forord	7
<i>Klaus Rifbjerg: Janus og Tore</i>	9
<i>Johs. Nørregaard Frandsen: Jeg bør elskes!</i> Kronisk uskyld i den ungdomskulturelle vending	13
<i>Per Olsen: Ingen sidste salgsdato</i>	33
<i>Søren Schou: Kaotisk, modfalden, virtuos</i> – Janus som fortæller(e)	53
<i>Anne-Marie Mai: Kvinder, mænd og andre små</i> og større dyr i <i>Den kroniske uskyld</i>	69
<i>Lilian Munk Rösing: Er Den kroniske uskyld en tragedie?</i>	87
<i>Maja Bissenbakker Frederiksen: " ... selvom man</i> selvfølgelig ikke kan vise sådan noget eller gøre det i virkeligheden." Begær mellem mænd i <i>Den kroniske uskyld</i>	101
<i>Finn Hauberg Mortensen: Den uskyldige solsort</i>	117

<i>Jørgen Dines Johansen: Klassiker selvfølgelig!</i> Men hvorfor?	145
<i>Aage Jørgensen: Klaus Rifbjerg-litteratur</i> – et skønsomt udvalg	159
Referencer	185
Bidragyderne	193

Forord

Vi har alle Klaus Rifbjergs *Den kroniske uskyld* i bagagen. Romanen med den uskyldige titel viste sig efter udgivelsen på Det Schønbergske Forlag i 1958 at indeholde en smitte, der forårsagede uhelbredelig og kronisk trang til at vende tilbage til det sproglige og kunstneriske gerningssted. Fortællingen om de to drenge, Janus og Tore, og det venskab, der folder sig ud imellem dem, er inkorporeret i efterfølgende generationer. Der er noget på spil her, som ikke lader sig affærdige. Noget om venskaber og seksualitet, noget om forholdet mellem unge og voksne. Noget i tiden, som samtidig er uden for tiden. Og så er der romanens billeder. Grødfadet for eksempel! I det kloge bakspejl genkender vi egentlig alt for let dette lange forsøg på at komme fri af grøden, op af fadet, måske for selv at komme til fadet.

Den kroniske uskyld delte vandene både blandt kritikere og læsere, da den udkom i 1958. De fleste var vist nærmest imod og råbte: Sådan er de unge ikke! Men det var vi – eller det var de – alt efter temperament. Klaus Rifbjerg ramte en centralnerve, smerteligt, ømt, kærligt og væmmeligt. *Den kroniske uskyld* indtog snart sin plads som en klassiker i dansk litteratur. Der vil den rage op længe endnu, endda med kanonstatus, fordi den gør sig kronisk skyldig i at til-

tale os fra en tid, hvor de moderne former, som vi nu lever med og i, var under etablering.

Denne bogs samling af artikler, analyser og ikke mindst Aage Jørgensens store bibliografiske opdatering over den særdeles righoldige litteratur om Klaus Rifbjergs forfatter-skab er skrevet og udgivet i respekt for det værk, vi alle har rejst mange år med. Vi har gerne villet nyfortolke, kommentere og opdatere i form af nye analyser og nye forsøg på at placere værket i forhold til samtid og eftertid i litterære og kulturhistoriske sammenhænge.

Der var en konkret anledning til, at netop vi mødtes, der deler bogryg og omslag her. Anledningen var romanens 50-års-dag i 2008, hvor vi holdt et uskyldigt seminar på Institut for Litteratur, Kultur og Medier på Syddansk Universitet. Ved den lejlighed festede vi med foredrag om romanen, mens Klaus Rifbjerg, ophavsmanden, selv sluttede dagen med at anmelde os, der gennem årene har "anmeldt" hans værk. Tak for det, Klaus Rifbjerg!

Denne bog rummer artikler og essays, som er skrevet med udgangspunkt i forelæsernes ord og taler. Oplæggene har simret i gryden og er nu klar til at blive serveret. Det håber vi da! I hvert fald ligger de her på skrift, så de har tabt deres uskyld. Vi håber på tilgivelse og takker ikke mindst instituttets dygtige forskningsupport Maria Davidsen for kompetent tilrettelæggelse og behandling af manuskriptet.

Syddansk Universitet, 2011

*Jørgen Dines Johansen
Johs. Nørregaard Frandsen*

Janus og Tore

Af Klaus Rifbjerg

Da jeg i 1956 begyndte at lægge køl til det, der senere skulle blive *Den kroniske uskyld*, gjorde jeg mig af gode grunde ingen forestillinger om, at hverken romanen eller jeg selv skulle være levende 55 år senere. 2011 var noget abstrakt, et tidspunkt ude i fremtiden, man knap nok kunne forestille sig, og selv var man en halvstuderet røver, en usikker ung mand med en falleret akademisk uddannelse bag sig og et arbejde, som ingen djævel i verden kunne sige ville ende som en succes eller det modsatte. Samtidig var jeg gift, der var et barn på vej, og havde det ikke været for min kones indtægt som lærerinde i folkeskolen, ville vi hverken have kunnet betale huslejen eller få mad på bordet. Som lampeslæber og altnuligmand i Mogens Skot-Hansens *Laterna Film* fik jeg 125,- kr. om måneden i løn.

Men der var altså den kløe, og det var da også blevet til et par småbøger (*Under vejr med mig selv* og *Efterkrig*), men romanen manglede, og jeg anede ikke, om jeg havde talent eller resurser nok til at klare den. Jeg havde læst meget, men aldrig nøjere studeret konstruktionsprincipper og romanteknik. Det eneste, jeg vidste, var, at de bøger, som blev skrevet rundtomkring, ikke for alvor udtrykte, hvad jeg selv havde på hjerte, men hang fast i en moraliserende

tungsindighed, der var af både religiøs og politisk art. Der var tale om en slags eksistentiel iltmangel, som gav åndenød, og når jeg kiggede ud ad vinduet, så verden helt anderledes ud, end den gjorde i bøgerne, og folk talte heller ikke som i den aktuelle virkelighed, når deres ord kom på prent.

Af børn og fulde folk skal man høre sandheden, og jeg skrev faktisk *Den kroniske uskyld* i en tilstand af beruselse, hvor alt det, man burde og skulle, hvis det gjaldt om at blive taget alvorligt som forfatter, fordampede og blev erstattet af obsternasig energi og lagt i munden om ikke på et barn så i det mindste en meget ung mand. Romanens grundakkord udtrykker en længsel efter forløsning, som bestemt ikke er ukendt i litteraturen, men tonen var ny, og jeg følte selv, at det var min og tidens. Men at der skulle være tidløshed i den, anede jeg ikke.

Modtagelsen af *Den kroniske uskyld* var med få undtagelser ikke elskværdig – for nu at sige det på den måde. Når det gik højt, kunne romanen måske signalere muligheden af, at jeg en dag ville skrive *en god bog*, dvs. én, der lignede de bøger, som dengang var en vogue. Men afklapsningen var lærerig, og da jeg først havde fået geleen ud af knæhæserne og atter stod lige, følte jeg taknemmelighed.

Kunne jeg klare den omgang, var der næppe grænser for, hvad jeg kunne klare, og én ting var sikker, ingen skulle nogensinde komme og fortælle mig, hvad jeg burde skrive og hvorfor og hvordan. Tænk, hvis romanen havde været en succes, så kunne jeg have bildt mig alt muligt ind, også at det var godt, som ved nærmere eftersyn ville vise sig at være noget skidt. Jeg har oprigtig medlidenhed med kollegaer, som fra starten bliver båret på skjolde, nedturen må være hamper.

Kort sagt var det trang og lyst, der i sin tid drev *Den kroniske uskyld* frem, og siden da har jeg faktisk aldrig skrevet

noget, jeg ikke havde lyst til. At det er blevet til en masse, kunne jeg heller ikke vide dengang for mange år siden, men jeg skammer mig ikke over det. At skrive er med ord af Poul Henningsen "alvorlig sjov", og havde der ikke været humor i melangen, var det aldrig gået.

For indholdet i den foreliggende bog kan jeg kun bukke og takke og må endnu engang citere PH: "Det er næsten for meget!" Som med andre luvslidte klovner er det måske på tide at trække sig, men dertil er min selvagtelse for stor – og for usikker og for længselsfuld og for uforskammet og for drenget. Glem ikke, at jeg ikke kun er Tore, men også Janus.